

Uchwała Nr 176/XLII/2009
Rady Gminy Sierpc
z dnia 18 grudnia 2009 roku

w sprawie: przyjęcia "Programu współpracy Gminy Sierpc z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2010 rok".

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 19, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku **o samorządzie gminnym** (tekst jednolity Dz. U. z 2001 roku Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) oraz art. 5 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku **o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.)

Rada Gminy Sierpc uchwala, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się "Program współpracy Gminy Sierpc z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2010 rok", który stanowi załącznik nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Sierpc.

§ 3

Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2010 roku.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY

Józef Rekawiecki

Bez uwag formalno-prawnych

ADWOKAT

Jerzy Suski

***PROGRAM WSPÓŁPRACY GMINY SIERPC Z ORGANIZACJAMI
POZARZĄDOWYMI ORAZ INNYMI PODMIOTAMI PROWADZĄCYMI
DZIAŁALNOŚĆ POŻYTKU PUBLICZNEGO NA 2010 ROK***

I. Wstęp

Gmina Sierpc realizuje swoje zadania przy pomocy organizacji pozarządowych, skupiających najaktywniejszych i najbardziej wrażliwych na sprawy społeczne obywateli danego środowiska.

Współpraca gminy z podmiotami nie zaliczanymi do sektora finansów publicznych pozwala skutecznej i efektywniej działać na rzecz rozwoju społeczno - ekonomicznego Gminy Sierpc oraz poprawy warunków i jakości życia mieszkańców gminy.

Budowa partnerstwa między administracją publiczną i organizacjami pozarządowymi kształtuje demokratyczny ład społeczny w środowisku lokalnym.

Punktem wyjścia do współpracy z organizacjami pozarządowymi w roku 2010 jest „Program współpracy Gminy Sierpc z Organizacjami Pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2010 rok”.

II. Przedmiot i podmioty Programu

Celem zasadniczym określonym w "Programie" jest prowadzenie przez samorząd Gminy Sierpc działalności w sferze zadań publicznych wyszczególnionych w art. 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2004 roku o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.) we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 tej ustawy.

§1.

Przedmiotem Programu jest realizacja części zadań publicznych o charakterze lokalnym, należących do zadań własnych gminy.

§2.

Podmioty uczestniczące:

1. Rada Gminy Sierpc uchwalająca „Program”, jako organ stanowiący Gminy wytycza politykę społeczno - finansową Gminy.

2. Wójt Gminy Sierpc koordynujący realizację Programu, jako organ wykonawczy Gminy i realizator określonej przez Radę polityki społecznej i finansowej.

3. Realizatorami Programu są:

ze strony Gminy - referaty Urzędu Gminy i gminne jednostki organizacyjne zajmujące się problematyką o której mowa w niniejszym „Programie”

oraz

organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, prowadzące odpowiednio do terytorialnego zakresu działania gminy, działalność pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym zadaniom gminy.

§3.

Miejscem realizacji niniejszego „Programu” jest obszar Gminy Sierpc.

§4.

Termin realizacji „Programu”: 1 styczeń 2010 roku - 31 grudnia 2010 roku.

III. Podstawy prawne programu oraz konsekwencje wejścia w życie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie

§5

1. Program współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na rok 2010, uchwalany przez Radę Gminy Sierpc, jest realizacją zapisu art. 5 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku **o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.).

Przepisy ustawy nakładają na organy gminy obowiązek realizacji zadań publicznych przy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz z osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi działającymi na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych, a także ze stowarzyszeniami jednostek samorządu terytorialnego, które prowadzą na terenie Gminy Sierpc działalność pożytku publicznego, w zakresie zadań realizowanych przez Gminę.

2. Najważniejszymi zasadami współpracy z organizacjami pozarządowymi, jakimi kierować się będzie Gmina Sierpc są:

1. **Zasada partnerstwa** - co oznacza, że organizacje pozarządowe, na zasadach i w formie określonej w ustawie oraz zgodnie z trybem wynikającym z odrębnych przepisów, uczestniczą w identyfikowaniu i definiowaniu problemów społecznych, wypracowywaniu sposobów ich rozwiązywania oraz wykonywaniu zadań publicznych.
2. **Zasada pomocniczości** - zgodnie z którą Gmina Sierpc prowadzi działalność powierzając organizacjom pozarządowym wykonywanie zadań publicznych.
3. **Zasada efektywności** - w myśl której Gmina wykorzystuje współpracę z organizacjami pozarządowymi do efektywnej realizacji zadań społeczno - ekonomicznych, przestrzegając zasad uczciwej konkurencji oraz z zachowaniem wymogów określonych w art. 25 i art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku **o finansach publicznych** (Dz. U. Nr 249, poz. 2104).
4. **Zasada jawności podejmowanych działań** - zgodnie z którą organy gminy udostępniają organizacjom pozarządowym informacje o zamiarach i celach realizowanych zadań publicznych, w których możliwa jest współpraca z tymi organizacjami.
5. **Zasada legalności** - w myśl której wszelkie działania organów gminy oraz organizacji pozarządowych odbywają się w granicach i na podstawie przepisów prawa.
6. **Zasada suwerenności stron** - zgodnie z którą Gmina Sierpc respektuje odrębność i suwerenność zorganizowanych wspólnot obywateli, uznając ich prawo do samodzielnego definiowania i rozwiązywania problemów, w tym należących także do sfery zadań publicznych i w takim zakresie współpracuje z tymi organizacjami.
7. **Zasada uczciwej konkurencji.**

§6

Współpraca pomiędzy Gminą Sierpc a organizacjami pozarządowymi oraz pozostałymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego może przybierać formy niefinansowe i finansowe.

Formy współpracy **niefinansowe** to:

1. Wymiana informacji będącej podstawą prawidłowego diagnozowania problemów i potrzeb mieszkańców gminy, na podstawie którego opracowane będą zadania oraz programy celowe.
2. Opiniowanie i konsultowanie opracowań, programów oraz projektów aktów normatywnych w dziedzinach stanowiących obszary wzajemnych zainteresowań.

Formy współpracy **finansowe** to:

1. Zlecanie organizacjom pozarządowym wykonania zadań publicznych realizowanych przez Gminę Sierpc, których działalność statutowa jest zgodna z dziedziną zlecanego zadania.

§7

Zlecanie zadania publicznego organizacji pozarządowej może nastąpić w dwóch formach:

1. Powierzenia wykonywania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie jego realizacji,
2. Wspierania wykonania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na częściowe dofinansowanie jego realizacji.

§8

Zgodnie z zapisami ustawy zlecanie zadań następuje w trybie otwartego konkursu ofert, ogłaszanego przez Wójta Gminy, chyba że przepisy odrębne przewidują inny tryb zlecania.

IV. Obszary współpracy

§9

Obszary współpracy Gminy Sierpc z organizacjami pozarządowymi oraz pozostałymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego obejmują sferę zadań publicznych określonych w art. 4 ust. 1 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

§10

Jako priorytetowe dla Gminy Sierpc w roku 2010 zostały określone zadania z następujących obszarów:

1. Pomoc społeczna,
2. Nauka, edukacja i wychowanie,
3. Ochrona i promocja zdrowia oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym,
4. Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego,
5. Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu,
6. Organizacja wypoczynku dzieci i młodzieży,
7. Działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

Obszar I:

Pomoc społeczna

Zadanie: wspieranie działań zmierzających do wyrównywania poziomu życia mieszkańców poprzez:

- zapewnienie opieki nad dziećmi z rodzin ubogich, niewydolnych wychowawczo i ekonomicznie oraz zagrożonych patologią społeczną,
- świadczenie usług opiekuńczych w miejscach zamieszkania - osobom starszym, samotnym, chorym, niepełnosprawnym, zagrożonym ubóstwem i marginalizacją,

- zapewnienie opieki osobom bezdomnym, osobom będącym w sytuacjach kryzysowych narażonych na przemoc i odrzuconych przez rodzinę.

Obszar II:

Nauka, edukacja i wychowanie

Zadanie: wspieranie i promocja wartościowych przedsięwzięć edukacyjnych, oświatowych i wychowawczych takich jak:

- organizowanie konkursów przedmiotowych i z wiedzy ogólnej,
- organizowanie szkoleń, seminariów i konferencji związanych z różnymi formami edukacji ustawicznej,
- opracowywanie i wydawanie publikacji wykorzystywanych do realizacji celów dydaktyczno-wychowawczych.

Obszar III:

Ochrona i promocja zdrowia oraz przeciwdziałanie patologiom społecznym

Zadania:

- 1) *promocja zdrowia i zachowań prozdrowotnych,*
- 2) *wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,*
- 3) *realizacja zadań wynikających z "Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na rok 2010"*
- 4) *realizacja zadań Gminy w zakresie przeciwdziałania narkomanii, w tym prowadzenie działań z zakresu profilaktyki oświatowo - zdrowotnej, edukacji i promocji zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży.*

Obszar IV:

Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

Zadanie: wspieranie - w ramach sprawowanego mecenatu kultury - wartościowych przedsięwzięć o charakterze lokalnym w zakresie rozwoju kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego, promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturowych oraz walorów kulturowych Gminy, realizowanych przez:

- *organizowanie imprez kulturalnych,*
- *prowadzenie dokumentacji zjawisk życia kulturalnego i artystycznego,*
- *wspieranie amatorskiego ruchu artystycznego,*
- *upowszechnienie, promocję i popularyzację lokalnej twórczości i wykonawstwa artystycznego,*
- *wspieranie wszelkich form edukacji kulturalnej dzieci i młodzieży.*

Obszar V

Upowszechnianie kultury fizycznej i sportu

Zadanie: wspieranie kultury fizycznej i sportu poprzez następujące działania:

- *organizacja przygotowań i uczestnictwo w lokalnych i ponadlokalnych imprezach sportowych,*
- *organizacja szkolenia dzieci i młodzieży, w tym zakup sprzętu sportowego,*
- *organizacja przedsięwzięć dotyczących sportu dla wszystkich, organizacja imprez sportowo - rekreacyjnych.*

Obszar VI

Organizacja wypoczynku dzieci i młodzieży

Zadanie: wspieranie działań w zakresie organizowania wypoczynku dzieci i młodzieży pochodzących z rodzin dotkniętych ubóstwem lub zdarzeniami losowymi, realizowanych w formach:

- *prowadzenie świetlic środowiskowych,*
- *organizacja obozów, kolonii, rajdów.*

Obszar VII

Działania na rzecz osób niepełnosprawnych

Zadanie: wspieranie działań zmierzających do poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych poprzez:

- *integracji środowisk osób niepełnosprawnych,*
- *rozwoju twórczości artystycznej, inicjatyw wydawniczych i ruchu sportowego osób niepełnosprawnych.*

V. Ogólne zasady finansowania

§11

Środki finansowe na realizację zadań publicznych, o których mowa w „Programie”, zostały określone w budżecie Gminy Sierpc na rok 2010, oraz zmian w uchwałach budżetowych, który po przyjęciu przez organ stanowiący zostanie opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

§12

Harmonogram realizacji zadań publicznych w poszczególnych obszarach programowych zostanie opracowany przez organ wykonawczy gminy i podany do publicznej wiadomości w terminie do 3 miesięcy od dnia uchwalenia budżetu Gminy Sierpc na rok 2010.

VI. Postanowienia końcowe

§13

- 1. Organizacje pozarządowe i podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy mogą z własnej inicjatywy wystąpić do Wójta z ofertą realizacji zadań własnych Gminy, także tych które są dotychczas realizowane w inny sposób np. przez Urząd lub przez gminną jednostkę organizacyjną.*
- 2. W przypadku, o którym mowa w ust.1 Wójt ma obowiązek rozważenia celowości realizacji zadania własnego gminy przez organizację pozarządową lub podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy.*
- 3. Wspieranie oraz powierzanie zadań o których mowa jest w ust. 1 odbywa się po przeprowadzeniu otwartego konkursu ofert.*
- 4. Organizacje pozarządowe oraz inne podmioty, przyjmujące zlecenie realizacji zadania publicznego w trybie art. 11 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zobowiązane są do wykonania zadania w zakresie i na zasadach określonych w umowie, a Gmina zobowiązuje się do przekazania na realizację zadania - środki w formie dotacji.*
- 5. Powierzenie zadania może nastąpić w innym trybie niż w otwartym konkursie, jeżeli dane zadanie można zrealizować efektywniej w inny sposób określony w odrębnych przepisach (w szczególności poprzez zakup usług na zasadach i w trybie określonym w przepisach ustawy o zamówieniach publicznych),*
- 6. Wójt Gminy ogłasza konkurs ofert z co najmniej 30 dniowym wyprzedzeniem.*
- 7. Ogłoszenie konkursu ofert powinno zawierać informacje o:*
 - rodzaju zadania,*
 - wysokości środków publicznych przeznaczonych na realizację zadania,*
 - zasadach przyznawania dotacji,*
 - terminach i warunkach realizacji zadania.*
- 8. Przy rozpatrywaniu złożonej oferty, Wójt bierze pod uwagę:*
 - zgodność oferty z dziedzinami działalności, o której mowa w § 10,*
 - innowacyjność proponowanych rozwiązań,*
 - gwarancję realizacji danego zadania własnego Gminy zgodnie ze standardami właściwymi dla danego zadania wynikających z odrębnych przepisów lub określonych przez Gminę.*
- 9. Podmioty składające ofertę powinny być poinformowane przez Wójta o podjętej decyzji w terminie nie przekraczającym 2 miesięcy.*
- 10. Ogłoszenie o którym mowa w pkt 5 zamieszcza się w zależności od rodzaju zadania, w dzienniku o zasięgu ogólnopolskim lub lokalnym oraz Biuletynie Informacji Publicznej Gminy, a także na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Gminy.*
- 11. Ogłaszając konkurs Wójt gminy powołuje Komisję Konkursową.*
- 12. W posiedzeniu Komisji Konkursowej w części dotyczącej otwarcia ofert i ujawnienia ich treści mogą uczestniczyć bez prawa głosowania, przedstawiciele zainteresowanych organizacji pozarządowych*

lub podmiotów.

13. Protokół z posiedzenia Komisji Konkursowej podlega zatwierdzeniu przez Wójta Gminy.

14. Komisja Konkursowa ulega rozwiązaniu z dniem rozstrzygnięcia konkursu.

15. Wyniki konkursu podawane są do publicznej wiadomości poprzez wywieszenie ich na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy wraz ze zwięzłym opisem zadania.

16. W terminie 7 dni od daty ogłoszenia wyników konkursu uczestnik konkursu może wnieść do Wójta Gminy odwołanie od jego rozstrzygnięcia.

17. Rozpatrzenie odwołania przez Wójta Gminy następuje w terminie 14 dni od jego wniesienia i jest ostateczne.

18. Informacje o złożonych wnioskach oraz o odmowie lub udzieleniu dotacji na realizację zadań zostaną umieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Gminy w Sierpcu i na tablicy ogłoszeń Urzędu Gminy w Sierpcu.

19. Organizacja pozarządowa i podmiot ubiegający się o wsparcie finansowe Urzędu Gminy muszą wykazać w składanej ofercie udział środków własnych.

20. Oferta o wsparcie finansowe na realizację zadań powinna zawierać w szczególności:

- szczegółowy zakres rzeczowy zadania publicznego proponowanego do realizacji, tytuł projektu;

- termin i miejsce realizacji zadania publicznego;

- kalkulację wstępnych kosztów realizacji zadania publicznego;

- informację o wcześniejszej działalności podmiotu składającego ofertę w zakresie którego dotyczy zadanie;

- informację o posiadanych zasobach rzeczowych i kadrowych zapewniających wykonanie zadania, w tym wysokość środków finansowych uzyskanych na realizację danego zadania z innych źródeł;

- deklarację o zamiarze odpłatnego lub nieodpłatnego wykonania zadania.

21. Wnioskodawca ubiegający się o dotację na realizację zadania publicznego powinien wypełnić ofertę według wzoru stanowiącego załącznik nr 1 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 grudnia 2005 roku (Dz. U. z 2005 r. Nr 264, poz. 2207) **w sprawie wzoru oferty realizacji zadania publicznego, ramowego wzoru umowy o wykonanie zadania publicznego i wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania.**

22. Wraz z ofertą należy przedstawić następujące dokumenty:

1) kopię statutu, potwierdzoną za zgodność z oryginałem, opatrzoną aktualną datą, pieczęcią oraz podpisem osoby upoważnionej do składania oświadczeń woli w imieniu organizacji pozarządowej lub podmiotu,

2) wypis z właściwej ewidencji gospodarczej lub rejestru Sądowego.

23. Ofertę wraz z wymaganymi dokumentami należy dostarczyć w zapieczętowanej kopercie, pocztą lub osobiście, na adres:

Urząd Gminy w Sierpcu

09-200 Sierpc, ul. Biskupa Floriana 4

24. Na kopercie należy umieścić następujące informacje:

1) pełną nazwę wnioskodawcy i jego adres,

2) tytuł zadania.

25. Oferta nadesłana w inny sposób niż wskazany w pkt 23 (np. faksem lub pocztą elektroniczną) lub dostarczona na inny adres nie będzie brała udziału w konkursie.

26. Wszystkie oferty zgłoszone do konkursu wraz z załączoną do niej dokumentacją pozostają w aktach Urzędu Gminy i bez względu na okoliczności nie będą zwracane wnioskodawcy ani w trakcie procesu przyznawania dotacji ani po jego zakończeniu.

27. Oferty zgłoszone po upływie terminu podanego w warunkach konkursu (niezależnie od daty stempla pocztowego) i nie będą brały udziału w konkursie.

28. Odpowiedzialność za dostarczenie oferty spoczywa na wnioskodawcy.

29. Wszelkie koszty związane z przygotowaniem oferty oraz dostarczeniem do Urzędu Gminy ponosi wnioskodawca.

30. Przed otwarciem ofert Komisja konkursowa będzie ustalała prawidłowość oferty co do wymogów określonych w pkt. 24 oraz terminowość jej zgłoszenia.

31. Przy rozpatrywaniu ofert uwzględnia się:

1) ocenę możliwości realizacji zadania przez wnioskodawcę;

- 2) ocenę przedstawionej kalkulacji kosztów realizowanego zadania;
 - 3) zgodność oferty z celami konkursu;
 - 4) wysokość środków publicznych przeznaczonych na realizację zadania.
32. Organizacje pozarządowe i podmioty mogą z własnej inicjatywy złożyć oferty na realizację zadań publicznych.
33. Dofinansowanie realizacji zadań prowadzonych przez organizacje pozarządowe i podmioty przyznawane jest po uchwaleniu budżetu gminy.
34. Warunkiem zlecenia przez gminę organizacji pozarządowej lub podmiotowi zadania oraz przekazania środków z budżetu na jego realizację jest zawarcie pisemnej umowy z wnioskodawcą według wzoru stanowiącego załącznik nr 2 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 grudnia 2005 roku (Dz. U. z 2005 r. Nr 264, poz. 2207) w **sprawie wzoru oferty realizacji zadania publicznego, ramowego wzoru umowy o wykonanie zadania publicznego i wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania.**
35. Umowa powinna zawierać w szczególności:
- 1) oznaczenie stron umowy;
 - 2) przedmiot umowy (opis zadania, termin jego wykonania);
 - 3) wysokość i terminy przekazywania środków;
 - 4) formę i terminy rozliczania przekazanych środków;
 - 5) zasady zwrotu niewykorzystanej kwoty dotacji;
 - 6) zapisy dotyczące rozwiązywania umowy oraz konsekwencji dla stron w przypadku nie wywiązania się z postanowień umowy;
 - 7) termin i zakres sprawozdania z wykonania zadania.
36. Wykonanie zleconego zadania oraz sposób wykorzystania przyznanej dotacji każdorazowo nadzoruje pracownik zatrudniony na stanowisku podinspektor ds. ochrony środowiska i współpracy z organizacjami pozarządowymi – Pani Joanna Karolewska.
37. Nadzór, o którym mowa w pkt 36 polega w szczególności na ocenie:
- 1) stanu realizacji zadania;
 - 2) rzetelności i jakości wykonania zadania;
 - 3) prawidłowości wykorzystania środków publicznych otrzymanych na realizację zadania;
 - 4) prowadzenie dokumentacji określonej w przepisach prawa i postanowieniach umowy.
38. Kontrolę wykorzystania dotacji prowadzi Skarbnik Gminy.
39. Sprawozdanie z wykonania zadania publicznego określonego w umowie należy sporządzić w terminie 30 dni po upływie terminu na który umowa została zawarta według wzoru stanowiącego załącznik nr 3 do rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 grudnia 2005 roku (Dz. U. z 2005 r. Nr 264, poz. 2207) w **sprawie wzoru oferty realizacji zadania publicznego, ramowego wzoru umowy o wykonanie zadania publicznego i wzoru sprawozdania z wykonania tego zadania.**
40. Okresem sprawozdawczym jest rok budżetowy.
41. Wydatki związane z realizacją zadań, o których jest mowa w "Programie" nie mogą przekraczać kwoty środków finansowych zaplanowanych na ten cel w Budżecie Gminy na 2010 rok.
42. W sprawach nieuregulowanych w niniejszym „Programie” mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 roku **o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie** (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późniejszymi zm.), ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku **o finansach publicznych** (Dz. U. Nr 249, poz. 2104) oraz innych obowiązujących aktów prawnych.